

E TAMA HIKAIRO
Te Kāhautu Maxwell
Te Whare Wānanga o Waikato
[tmaxwell@waikato.ac.nz]

He whakamārama mō te oriori

He oriori tēnei mō Hikairo, te mokopuna tuatahi a Kīngi Tūheitia. He oriori tēnei e whakanui ana i a Hikairo, tōna whakapapa, tōna tūranga i te ao Māori me te ao Kīngitanga. He mokopuna Ringatū anō a Hikairo, nā Kīngi Tūheitia i tuku mai a Hikairo kia tūatia e Te Hāhi Ringatū ki te Poukai o Wāhi Pā i te tuawaru o Whiringa-ā-Nuku 2014. Ka whakaaturia tōna whakapono Hāhi Ringatū ki roto i te oriori nei e kupu whakaaritia ana. I tohua hoki e Kīngi Tūheitia a Te Kāhautu hai pou whakaruruhau¹ mō Hikairo koinei ia i titoa ai tēnei oriori mō tana tamaiti mokopuna, mō Hikairo. He aroha nui nō te matua mō wai oti, mō Hikairo.

I titoa tēnei oriori hai waiatatanga mā te kapa haka o Ōpōtiki Mai Tawhiti. I waiatatia e Ōpōtiki Mai Tawhiti tēnei ki Te Matatini i tū ki Ōtautahi te tau rua mano tekau mā rima. He huarahi anō tēnei mā Te Kāhautu ki te whakamānawa i tana mokopuna i a Hikairo, nara nā te kapa haka a Te Kāhautu i waiata, i whakanui a Hikairo ki te maraenui o te iwi Māori, ko Te Matatini. Ana i tuatahi a Hikairo i te wehenga o Te Waiata Tira. “E Tama Hikairo, haere mai rā.”

Ngā kupu

He hōnore, he kororia,
He maungārongo ki runga i te whenua,
He whakaaro pai ki ngā tāngata katoa.
He tamaiti ahau nā tōku pāpā.
He mea mate nui ahau nā tōku māmā.
Korōria ki tōu ingoa tapu. Āmine.²

Nau mai e tama kia mihi atu au.
I haramai koe i te kunenga mai o te tangata,
Te toi ki Hawaiki,³
Ki te whai ao ki te ao mārama.

E tama Hikairo,
Haere mai rā.
Nō Runga-Rawa koe,⁴
Nō te mana o te Kīngi Tūheitia.
Nā Rangi-Tū koe,⁵
Nā Te Kotahitanga,⁶
Nā Tāne rawa koe.⁷
Te wehi o te tapu,⁸
Te mana o te ihi.

Tuia ō waka ngā maunga o ngā iwi.⁹
Mana Māori Motuhake.¹⁰
I te maru o Ihowa o Ngā Mano.

E tama Hikairo,

Haere mai rā.

Ko Te Kura¹¹ roa koe i whanake,¹²

Ko Te Kura nā Tūhaepō,¹³

Te Mokopuna a Te Motū.¹⁴

Pinepine te kura,¹⁵

Hau te kura,

Pinepine te kura.

He whakamārama mō ngā kupu

- 1 Pou whakaruruhau: Matua Atua e kīa ana e te pākehā (Godparent).
- 2 Ko te karakia tēnei whakatapu i ngā karakia a Te Hāhi Ringatū. Ka tīmata tēnei karakia kua tapu te whakaminenga kua kati kia hiki rā anō te tapu nara ka whakatūwheratia. He rerekē Te Hāhi Ringatū nara hai tīmata i āna karakia me āna mahi ka katia mā te karakia, nara hai whakakapi i āna karakia, āna mahi rānei ka whakatūwhera. Ētahi hai tīmata i āna karakia i āna mahi ka whakatūwhera ki te karakia me te kati ki te karakia. Ko te take e pēnā ana Te Hāhi Ringatū nara ka kati ki te karakia hai tīmatatanga ka whakatapua, ka whakaheretia āna karakia, āna mahi rānei ki raro i te tapu o te Runga Rawa. Nara ka whakatūwheratia ko te hikinga tērā o te tapu kia wātea ai te tangata ki te ao kikokiko.
- 3 Te Toi ki Hawaiki: Ko te orokohanga mai o te tangata tērā.
- 4 Nō Runga-Rawa koe: Ko tēnei whiti kei te whakaari i te tātai hono atua me te tātai hono ariki o Hikairo. Arā ko te Runga-rawa e kōrero nei ko Ihowa Te Atua Ora o Ngā Mano tēnei. Kai te whakaatu tēnei i tōna mana i takea mai nō te Atua o runga rawa rā anō.
- 5 Nā Rangi-Tū koe: Ko Ranginui-e-tū-iho-nei tēnei.
- 6 Nā te Kotahitanga: Ko te kaupapa tēnei i whakatūtia ai Te Kīngitanga.
- 7 Nā Tāne rawa koe: Ā, ko Tāne tonu tēnei, ā, ko te Atua o te tangata.
- 8 Kei konei e whakaatu ana i te nui o te tapu, o te mana, o te ihi, o te wehi o Hikairo nā runga i tōna tātai hono, tapu tapu rawa.
- 9 He kupu whakaari tēnei nāku: mā te mokopuna nei a Hikairo e tui ōna waka, ōna maunga, ōna iwi, mā tōna ingoa tonu e tuitui. Ko te ingoa nei a Hikairo taketake mai i Kāwhia-moana, arā te matenga o Ngātoroirangi nā te au moana i kawē whakateraki tōna tūpāpaku, nara, i huri atu i Muriwhenua nāwai rā ka tau atu ki Kāwhia. Nō te kitenga i te tūpāpaku nei kua kainga rawatia e te iro. Ka tonu a Te Arawa i tō rātou tūpāpaku kīhai i tukuna nā tērā āhua. Anā tērā ingoa a Hikairo kai tērā iwi a Ngāti Hikairo ki roto o Kāwhia, ko Ngāti Hikairo ki roto o Tūwharetoa, ko Hikairo ki roto o Hauraki, ko Ngāti Hikairo ki roto o Ngāti Kahungunu. Ko Hikairo kei roto o Te Whānau-a-Apanui, Ngāi Tai me Te Whakatōhea. Ko Tūrīrangi te matua o Apanui nō Te Arawa. Ko te wahine tuatahi a Tūrīrangi ko Hinetama ka puta ko Tamatererewa tōmuri ko Hikairo. Ko Tamatererewa ka moe i a Te Aomihī o Te Whakatōhea. Ana mā Hikairo e tuitui ōna iwi.
- 10 Mana Māori Motuhake: Ko Te Kīngitanga tēnei ko tōna tūāpapa ko te pupuru i te Mana Māori Motuhake, ko Te Kotahitanga.
- 11 Te Kura: Ko Te Kura e kōrero nei ko te tamaiti, koia te taonga te whakamānawa o te iwi. Ko Te Kura e kōrero nei ko te kura tonu tēnei, ko te wānanga tēnei. Ko tā Hikairo i tōna ao he ako i ngā rekereke o ōna maunga kōrero, he whakangungu ki te kahikātoa, ki te taraongaonga e tū Ariki ia hai tumu herenga waka mō tōna iwi Māori.
- 12 Whanake: Ko tā te iwi Māori he whanake i a Hikairo ki roto i te kauae runga, ki roto i te kauae raro. Ko tā Hikairo nara pakeke noa he whanake i tōna iwi Māori i roto i te Kotahitanga i raro i a Ihowa Te Atua Ora o Ngā Mano.
- 13 Ko Te Kura nā Tūhaepō: Koia tēnei ko ngā tapu katoa kua ūhia ki runga i a ia mai i tōna whānautanga mai ko te tapu o ngā rārangi Kīngi, ko te tapu o tōna whakapapa, koia te tumu herenga waka, ko te tapu o tōna tipuna a Kīngi Tūheitia. Ko Te Kura nā Tūhaepō ko ia ko te

whakatamarahi ki te rangi a te iwi Māori ki roto i te ao mārama. Ko Tūhaepō koi ia tēnei ko Tūmatauenga nāna i poroporo i ngā ringaringa me ngā waewae o ōna mātua ki ngā toki e rua ko Te Āwhiorangi, ko Te Whironui. Ko Tūmatauenga-i-haea-te-pō i puta ki te whai ao, ki te ao mārama. Ana ko Hikairo tēnei ko ia ko te waka, māna e kawe tōna iwi ki te ao mārama i roto i te māramatanga o Ihowa Te Atua Ora o Ngā Mano.

14 Te Mokopuna a te Motū: Koiane te ingoa i tapaina ki runga i a Hikairo i te tūātangatia ōna e Te Poutikanga o Te Hāhi Ringatū i Te Poukai ki Waahi Pā. I te mea nāna, nā Te Poutikanga i tono ngā whakapono katoa o te motu kia whai wāhi ki te tūā. Nara i muri i tērā i tapaina a Hikairo ki te ingoa; Te Mokopuna a Te Motū.

15 Pinepine te kura: He oriori tawhito tēnei nā Ngāti Kahungunu mō Te Umurangi. He oriori tēnei i panonitia e Te Matuatanga, e Te Kooti Arikirangi hai oriori mō tōna whakapono hou mō Te Hāhi Ringatū. Mā tēnei e tātai hono a Hikairo ki tana Mahinārangitanga otirā tana whakapapa ki ōna waka o Te Tairāwhiti, mā tēnei oriori e tātai hono a Hikairo ki roto ki te tapu o tōna Hāhi Ringatū.